

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 011281
שם התלמיד/ה: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
חלק ראשון – הבנה והבעה – 50 נקודות
חלק שני – לשון – 50 נקודות
פרק א: שם המספר ואותיות השימוש
פרק ב: תחביר / פרק ג: מערכת הצורות – יש לבחור באחד הפרקים
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.
שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
נספחים: נספח 1 – מאמרים; נספח 2 – דף עזר.

בהצלחה!

השאלות

חלק ראשון – הבנה והבעה

(50 נקודות)

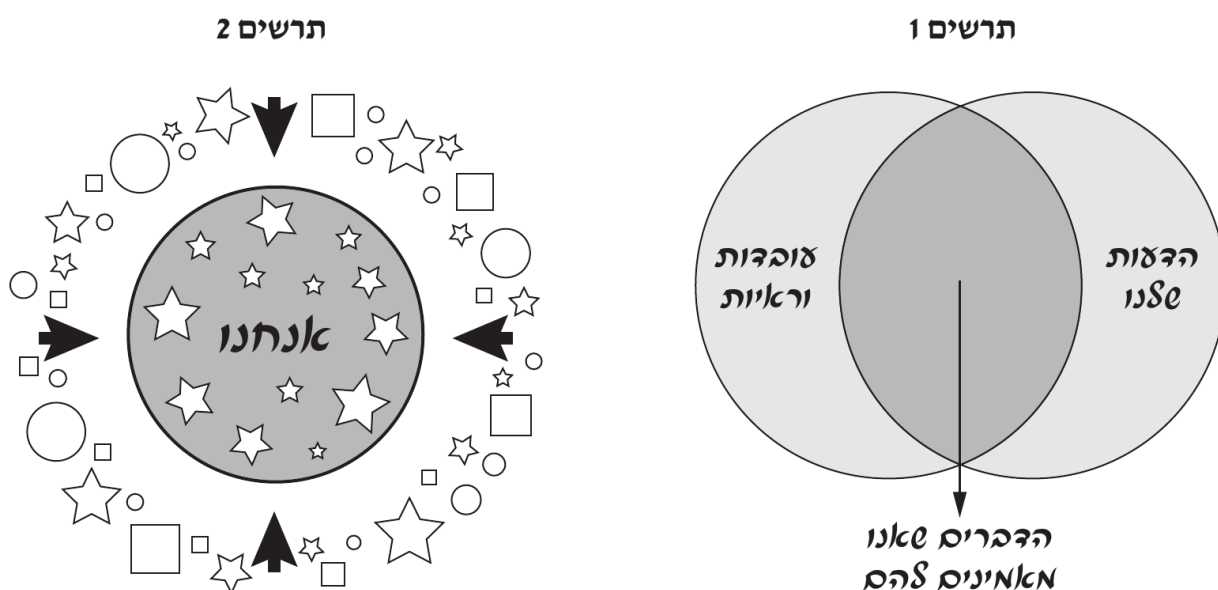
קראו את המאמרים 1–3 שבנספח 1 המצורף, וענו על כל השאלות 1–5 שלפניכם.

הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

(נספח 1 – מאמרים: לפניכם שלושה מאמרים. קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף).

1. (11 נקודות)

לפניכם שני תרשימים. אחד מהם מתאר את "אפקט תיבת התהודה" והאחר – את "הטיית האישוש", המוזכרים במאמרים.

א. ציינו איזה מן התרשימים מתאר את "אפקט תיבת התהודה" ואיזה מהם את "הטיית האישוש". (4 נקודות)

(נקודות)

תרשים 1: _____ תרשים 2: _____

ב. בחרו באחד מן התרשימים, והסבירו כיצד בתרשים באים לידי ביטוי ההטייה או האפקט שציננתם. (4 נקודות)

(נקודות)

• מספרו של התרשים שבחרתם: _____

• הסבר:

ג. מהי ההשפעה המשותפת של "הטיית האישוש" ושל "אפקט תיבת התהודה" על היכולת שלנו לשפוט מידע?

הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

- (1) שניהם מסייעים לחשיבה על מידע שאנו נחשפים אליו ולבחינה ביקורתית שלו.
- (2) שניהם מחזקים זה את זה ומאפשרים בכך לשפוט מידע באופן אובייקטיבי.
- (3) שניהם סותרים זה את זה ומחייבים אותנו לבחון את המידע השקרי.
- (4) שניהם מהווים מכשול לבחינה ביקורתית של המידע שאנו נחשפים אליו.

2. (4 נקודות)

במאמר 2 מתוארת מחלוקת בין חוקרים בנוגע לסיבות שבגללן אנו מאמינים למידע מסוים ולא למידע אחר. מהי המחלוקת? כתבו עד שני משפטים. נסחו את תשובתכם באמצעות השוואה. (4 נקודות)

3. (6 נקודות)

במאמר 2 בפסקות ו-ח הכותבת מציגת טענה רווחת ומסתייגת ממנה.

א. כתבו את הטענה הרווחת. (3 נקודות)

ב. כתבו את ההסתייגות של הכותבת מטענה זו. (3 נקודות)

4. (4 נקודות)

במאמרים 1 ו-2 מוצגים גורמים המקשים על יכולת השיפוט שלנו בנוגע למידע שאנו נחשפים אליו. כותבת מאמר 3 מעלה גורם נוסף. מהו גורם זה, וכיצד הוא מקשה על שיפוט המידע? (4 נקודות)

5. (25 נקודות)

מטלת כתיבה (25 נקודות)

במסגרת השבוע הלאומי שמוקדש להעלאת המודעות לגלישה בטוחה ברשת, התבקשתם לכתוב סקירה על הדרכים להתמודדות עם בעיית אמינות המידע המופץ ברשת. התבססו על מאמרים 1 ו-2. כתבו בהיקף של 100–200 מילים. הקפידו על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה). השתמשו בעמוד זה לכתובת טיוטה, ואת הסקירה כתבו בעמודים 7–8.

חלק שני – לשון

(50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. ענו על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב–ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענו על שאלה 6.

לפניכם שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
בחרו בפרק שלמדתם: בפרק ב – תחביר או בפרק ג – מערכת הצורות.
בפרק שבחרתם ענו על השאלות לפי ההוראות.

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 7–11 (לכל שאלה – 10 נקודות).
שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 12–16 (לכל שאלה – 10 נקודות).
שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

שם המספר ואותיות השימוש

6. (10 נקודות)

לפניכם משפטים ובהם אפשרויות להגיית שם המספר ואותיות השימוש וכן מספרים מודגשים.
הקיפו את הצורה הנכונה מבין האפשרויות להגיית שם המספר, וכתבו במילים את המספרים המודגשים
(אין צורך לנקד).

- המונח "חשיבה ביקורתית" הופיע לראשונה בשנת אָלֶף שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה / אָלֶף שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה במאמר בכתב עת בריטי.
- בְּשִׁלְשֶׁת / בְּשִׁלּוֹשׁ / בְּשִׁלְשֶׁת / בְּשִׁלּוֹשׁ העקרונות של החשיבה הביקורתית שהוצגו במאמר באה לידי ביטוי המיומנות של הטלת ספק.
- המאמר "מהי חשיבה ביקורתית?" מאת גל גרוס התפרסם באתר "הידען" ב־ 15 _____ בספטמבר 2007.
- הקורס המקוון בנושא חשיבה ביקורתית כולל שְׁבַעַה / שְׁבַע יחידות לימוד, ובהן 54 _____ שיעורים מגוונים.
- שֵׁשׁ / שֵׁשֶׁת ההצעות להתמודדות עם חדשות כזב התפרסמו באתר איגוד האינטרנט הישראלי.
- הכינוס ה־ 12 _____ בנושא חדשנות וטכנולוגיות למידה ייערך בחודש הבא.
- על פי מחקרים, 10 _____ אחוזים מן המשתמשים ברשת החברתית פייסבוק נחשפים ל־60% מן הידיעות השקריות המתפרסמות בה.
- קראתי מאמר 1 _____ שעוסק בחשיבה ביקורתית.
- בעמוד מספר 1 _____ במאמר מוסבר מהי חשיבה ביקורתית בתחום החינוך.

תחביר

7. (10 נקודות)

א. לפניכם שלושה משפטים.

I. אומנם גם בעבר התפשט מידע שקרי, אולם בימינו השקרים מופצים במהירות רבה יותר. _____

II. אם אנחנו שומעים משהו פעמים רבות, אנחנו מתחילים להאמין שהוא האמת. _____

III. באמצעות האינטרנט מתאפשרות צפייה בסרטונים, הקשבה להסככים וקריאת מאמרים בכל

נושא. _____

(1) כתבו ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

– אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית או הפסוקיות, וכתבו את התפקיד התחבירי של כל פסוקית.

– אם המשפט הוא משפט איחוי, תחמו את איבריו.

(2) באחד המשפטים יש חלק כולל. העתיקו את החלק הכולל, וכתבו את התפקיד התחבירי שלו.

החלק הכולל: _____

התפקיד התחבירי: _____

ב. לפניכם משפט מורכב.

הסובלנות שלנו כלפי עמדות אחרות מועטה הואיל ואנחנו לא נחשפים כמעט לעמדות אלה.

המירו את המשפט במשפט איחוי, שיבטא את אותו קשר לוגי.

8. (10 נקודות)

א. לפניכם משפט פשוט.

כידוע, רוב הגולשים ברשתות נחשפים יום-יום לידיעות חדשותיות.

נתחו את המשפט: ציינו מעל המילים את התפקידים התחביריים שלהן.

ב. לפניכם שני משפטים מורכבים.

I. ידוע לנו שבעת האחרונה כולנו צורכים ביתר שאת מידע מן המדיה החברתית.

II. החוקרים טענו: "ההפצה של ידיעות מזויפות מהירה יותר ורחבה יותר מההפצה של ידיעות אמיתיות".

(1) בכל אחד מן המשפטים – תחמו את הפסוקית, וכתבו את התפקיד התחבירי שלה.

(2) המירו את משפט II במשפט פשוט בעל הסגר. אין להוסיף מידע.

9. (10 נקודות)

א. לפניכם שני משפטים.

I. הרשתות החברתיות לא רק מהדהדות את התפיסות שלנו, אלא גם משפיעות על דרך החשיבה שלנו. _____

II. הבעיה העיקרית אינה הטיות מחשבתיות, אלא עצלנות מנטלית. _____

(1) ציינו ליד כל משפט את סוג הקשר הלוגי שבו.

(2) כתבו את משפט I מחדש בלי להשתמש במבנה "לא... אלא...". שמרו על הקשר הלוגי במשפט.

ב.

לפניכם שלושה משפטים ובכל אחד מהם יש תמורה.

I. ברשתות החברתיות אנו עדים לסילוף ולהכחשה גם של מידע מובן מאליו, כמו סכנת שינויי האקלים.

II. בסופו של דבר אנחנו הגולשים נצטרך להחליט אם הידיעה שאנו נתקלים בה היא אמיתית או לא.

III. טוב נעשה אם ננקוט צעדים אחראיים ושקולים להתמודדות עם הבעיה: הטלת ספק, התעמקות בתוכן והשהיית הלחיצה על כפתור השיתוף.

(1) בכל אחד מן המשפטים – סמנו את התמורה.

(2) ציינו את התפקיד התחבירי של המילה/המילים שהתמורה ממירה בכל משפט.

משפט I _____

משפט II _____

משפט III _____

ג.

לפניכם קטע שפורסם בחדשות בשנת 2020.

במשך שנים העיבו חשדות ותחקירים על הרשתות החברתיות. אך סרט חדש שהופק לאחרונה עורר בהלה של ממש. "מסכי עשן: המלכודת הדיגיטלית" מביא עדויות של בכירים לשעבר בחברות טכנולוגיות שחושפים לראשונה: "כך הרשתות החברתיות משפיעות עלינו בלי שאפילו נשים לב". על פי מידע מהקטע, נסחו משפט אחד פשוט ובו תמורה. אין להשתמש בכל המידע שבקטע.

10. (10 נקודות)

א.

לפניכם חמישה משפטים ובהם נשואים מסוגים שונים.

I. כיצד נוכל להימנע מהפצת מידע שגוי?

II. כדאי שנתייעץ עם אנשים קרובים.

III. הפצת שקרים היא לא עניין חדש.

IV. הפצת המידע נעשתה זמינה הרבה יותר.

V. לעיתים המידע אפילו שקרי ומניפולטיבי.

בכל משפט – סמנו קו מתחת לכל נשוא שבו.

ב.

לפניכם ארבעה משפטים ובכל אחד מהם המילה "עוקבים" מסומנת בקו.

I. המספרים 28 ו-29 הם מספרים עוקבים.

II. למשרד החינוך יש יותר מ-43 אלף עוקבים באינסטגרם.

III. אם אינכם עוקבים אחר ההנחיות, אתם עלולים לטעות.

IV. מחאת העוקבים הצליחה, והאומן הסיר את הידיעה השקרית.

(1) הקיפו את שני המשפטים שבהם המילה "עוקבים" היא באותו חלק דיבור.

(2) ציינו את התפקיד התחבירי של המילה "עוקבים" בכל אחד מן המשפטים שהקפתם.

במשפט _____ התפקיד התחבירי של המילה "עוקבים" הוא _____.

במשפט _____ התפקיד התחבירי של המילה "עוקבים" הוא _____.

ג. לפניכם שני משפטים פשוטים ובכל אחד מהם המילה "נחקרות" מסומנת בקו.
I. רוב הנחקרות השיבו בשלילה על השאלה.
II. בימים אלה נחקרות ההשפעות של הפצת מידע שקרי על חיינו.
בכל משפט ציינו מעל המילה "נחקרות" את חלק הדיבור שלה. שימו לב: אין לציין את התפקיד התחבירי.

ד. לפניכם משפט שביקשה המורה מן התלמידים לנתח בשיעור לשון.
אחת ההטיות הנחקרות נקראת "אפקט תיבת תהודה".
בועז טען שזה משפט פשוט, ואילו עינת טענה שזה משפט מורכב.
נמקו כל אחת מן הטענות הללו.

11. (10 נקודות)

א. לפניכם קטע ואחריו הנחיות. הוסיפו לקטע סימני פיסוק לפי הנחיות אלה.
הבינה המלאכותית מייצרת כמות רבה של תוכן ומידע רב זורם אלינו מכל פינה. במציאות זו חינוך לחשיבה ביקורתית נהפך לעניין חשוב במיוחד. במסגרת חינוך זה התלמידים עוסקים בניתוח מידע בשאלות שאלות ובגיבוש דעות מושכלות. ד"ר סוניה בן ג'אפר מנכ"לית הקרן לחינוך מדגישה תלמידינו חייבים לבחון בביקורתיות את המידע. לטענתה כשמידע עלול להיות שגוי או מטעה ההבחנה בין אמיתי לדמיוני הכרחית יותר מאי פעם.

- פסקו תמורה.
- פסקו חלקים כוללים.
- פסקו הסגר.
- פסקו דיבור ישיר.
- פסקו פסוקית.
- פסקו משפט איחוי.

ב. לפניכם משפט מורכב.
הפרסומות שאנו נחשפים להן ברשתות החברתיות הן למוצרים שתואמים את אורח החיים שלנו.
פרקו את המשפט לשלושה משפטים פשוטים.

- (1) _____
- (2) _____
- (3) _____

מערכת הצורות

12. (10 נקודות)

א. לפניכם קטע ובו פעלים מודגשים.

יש אנשים שמשתמשים ברשתות החברתיות כדי לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ, ואחרים כדי לקבל חשיפה רחבה. הם מפרסמים תכנים שמְעוֹרְרִים רגש, אך לא תמיד הם אמינים. הפצה מהירה של ידיעות הַמְצָאוֹת לצורך פרסום והמוצאות מהקשרן עלולה לְהַקְשׁוֹת עלינו לשפוט את אמינות המידע, ולכן עלינו להיות זהירים וביקורתיים יותר בנוגע לדעות שאנו מְבִיעִים. בטבלה שלפניכם נתחו את הפעלים המודגשים בקטע – ציינו את השורש ואת הבניין של כל פועל.

הפועל	השורש	הבניין
לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ		
מְעוֹרְרִים		
הַמְצָאוֹת		
מוצאות		
לְהַקְשׁוֹת		
מְבִיעִים		

ב. לפניכם שישה משפטים ובכל אחד מהם פועל מודגש.

- כולנו נִזְוָנִים מן המידע שבערוצי התקשורת.
- השפעה נוספת שאנו נְתוּנִים לה היא הטיית האישוש.
- אנו נוֹטִים לצרוך מידע התומך בעמדותינו.
- מידע התואם את עמדותינו יִרָאָה לנו אמין יותר.
- לבינה המלאכותית נוֹסְפוֹת יכולות כל הזמן.
- טוב נעשה אם נִבְחַר בצד האחראי והשקול.

בטבלה שלפניכם מיינו את ששת הפעלים המודגשים על פי הבניין.

פעלים בבניין קל	פעלים בבניין נפעל

13. (10 נקודות)

א. לפניכם בדיחה משעשעת.

המילה צפית בבדיחה היא דור־משמעות, ומשמשת בו בזמן בשני חלקי דיבור שונים: פועל ושם עצם. נתחו את המילה בכל חלק דיבור על פי ההנחיות.

צפית – פועל – השורש: _____ הבניין: _____ הזמן: _____ הגוף: _____
צפית – שם עצם – הבסיס: _____ הצורן הסופי: _____ משמעות הצורן הסופי: _____

ב. לפניכם טבלה ובה משפטים שבהם שם פועל מודגש. מתחת לטבלה יש רשימת מילים. השלימו את הטבלה: ציינו את הבניין של כל שם פועל, והעתיקו לכל שם פועל מילה מן הרשימה – הגזורה מאותו השורש ויש לה אותה המשמעות.

שם הפועל	הבניין	מילה מן הרשימה – מאותו השורש ובאותה המשמעות
אנו נהנים לצפות בסרטונים ברשת.		
רצוי לצפות לתגובה.		

רשימת המילים: הַצָּפָה, מַצָּפָה, צָפִיפּוֹת, צָפִיָּה, מְצוֹף

ג. מתוך רשימת המילים שבסעיף ב העתיקו שתי מילים הגזורות מן השורש צ-ו-ף.

_____

ד. לפניכם שני משפטים ובהם פעלים מודגשים.

- ה"פוסטים" הנקראים ביותר מוכיחים כי רוב הזמן המשתמשים נמצאים ב"תיבת תהודה".
- הניסיון להעביר מידע חשוב נדון לכישלון.

לפניכם הפעלים המודגשים. ציינו ליד כל פועל סביל את צורת הפעיל שלו, וליד כל פועל פעיל את צורת הסביל שלו; שמרו על הגוף והזמן של כל פועל.

נקראים _____, מוכיחים _____, נדון _____

14. (10 נקודות)

א. לפניכם רשימת שמות במשקלי בעלי העיסוק.

הוֹרָה, נֶגֶן, אוֹפָה, מוֹרָה, קֶבֶלָן

(1) הקיפו שני שמות הגזורים באותו המשקל.

(2) ציינו את המשקל המשותף לשני השמות שהקפתם. _____

ב. לפניכם רשימת מילים.

תְּפוּצָה, תְּפוּסָה, תְּבַהֲלָה, תְּעוּפָה

(1) הקיפו את המילה היוצאת דופן מבחינת תפקיד האות תי"ו.

(2) ציינו את תפקיד האות תי"ו במילה היוצאת דופן שהקפתם. _____

(3) ציינו את תפקיד האות תי"ו המשותף לשלוש המילים האחרות. _____

ג. לפניכם משפט ובו מילים מודגשות.

• הַתְּגוּבָן (טוקבקיסט) כתב תְּגוּבָּית (טוקבק) בְּתְּגוּבָּה על רְשוּמָה (פוסט).

(1) בטבלה שלפניכם מיינו את המילים המודגשות לשתי קבוצות לפי דרך התצורה.

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי

(2) ציינו בטבלה ליד כל אחת מן המילים שנוצרו בדרך של שורש ומשקל – את השורש שלה.

ד. האקדמיה ללשון העברית פנתה אל הציבור כדי שיציע חלופות עבריות למילה "פּוֹדֶקְאָסֵט".

אחת ההצעות הייתה שְׂדוּרְשֵׁת, אבל בסופו של דבר ההצעה שהתקבלה היא המילה הַסְּכֶּת.

(1) מהי דרך התצורה של המילה שְׂדוּרְשֵׁת? _____

(2) ציינו את השורש ואת המשקל של המילה הַסְּכֶּת.

השורש: _____ המשקל: _____

15. (10 נקודות)

א. לפניכם משפט ובו מילים מודגשות הגזורות מאותו השורש.

• בינה מלאכותית יוֹצֶרֶת היא כלי המְיַצֵּר תוכן, והיא מאפשרת יְצִירַת טקסטים, תמונות וסרטונים.

(1) מעל כל אחת מן המילים המודגשות כתבו את חלק הדיבור שלה.

(2) כתבו פועל הגזור מהשורש המשותף למילים המודגשות, והנוטה בבניין נפעל, בזמן בינוני, ביחיד. _____

ב. לפניכם שני משפטים ובכל אחד מהם המילה "יצירתי" מודגשת.

כתבו ליד כל משפט את משמעות הצורן הסופי במילה המודגשת בו.

• אני בחור יְצִירָתִי. _____

• יְצִירָתִי זכתה לביקורות חיוביות. _____

ג.

לפניכם משפט ובו מילים מוגדלות שהצורנים הסופיים בהן מודגשים.

- בימינו **מהדורות** החדשות **המרכזיות** המסודרות בערוצי הטלוויזיה **בשעות** הערב עדיין זוכות **לפופולריות** רבה.

השלימו את המשפטים שלפניכם.

מבין המילים המוגדלות המילה היוצאת דופן מבחינת משמעות הצורן הסופי המודגש היא _____, ומשמעות הצורן הסופי במילה זו היא _____.
המשמעות המשותפת לצורנים הסופיים המודגשים במילים האחרות היא _____.

ד.

לפניכם ארבעה משפטים ובהם המילה "עוקבים" מודגשת.

- המספרים 28 ו-29 הם מספרים עוקבים.
  - למשרד החינוך יש יותר מ-43 אלף עוקבים באינסטגרם.
  - אם אינכם עוקבים אחר ההנחיות, אתם עלולים לטעות.
  - מחאת העוקבים הצליחה, והאומן הסיר את הידיעה השקרית.
- (1) הקיפו את שני המשפטים שבהם המילה "עוקבים" היא באותו חלק דיבור.
(2) ציינו את חלק הדיבור המשותף למילה "עוקבים" במשפטים שהקפתם. _____

ה.

לפניכם משפט ובו שתי מילים מודגשות, אך רק אחת מהן מתאימה להקשר המשפט.

- אנו מתקשרים / מתקשרים כיום באמצעות הודעות כתובות או קוליות ולעיתים באמצעות אימוג'ים בלבד.

- (1) הקיפו את המילה המודגשת המתאימה להקשר המשפט.
(2) ציינו את השורש ואת הבניין של כל אחת מן המילים המודגשות.
- מתקשרים השורש: _____ הבניין: _____
מתקשרים השורש: _____ הבניין: _____

16. (10 נקודות)

א. לפניכם רשימה של צירופי מילים.

- יָעָה נְפֻצָּה
- הַטִּית חֲשִׁיבָה
- אֶתֶר יְעוּדִי
- הַגּוֹבָה תַּקִּיפָה
- הַמְנָעוֹת מִשְׁתוּף

- (1) – העתיקו את שני הצירופים שבכל אחד מהם שתי המילים הן שמות פעולה.
– בצירופים שהעתקתם, ציינו מעל כל שם פעולה את הבניין שלו.
הצירוף: _____, הצירוף: _____
- (2) שלושת הצירופים האחרים בנויים משם עצם ומשם תואר.
– העתיקו את הצירוף ששם התואר בו גזור מצורת בינוני. _____
– ציינו את הבניין של צורת הבינוני. _____
– העתיקו את הצירוף ששם התואר בו נוצר בדרך של בסיס וצורן סופי. _____

ב. לפניכם שני משפטים ובכל אחד מהם המילה "ארגון" מודגשת.

- אחת ההמלצות בכתיבת סקירה היא אֶרְגוֹן המידע בתוך טבלה.
- פניתי לֶאֱרְגוֹן העובדים כדי לבדוק את תנאי ההעסקה שלי.

- (1) המילה "ארגון" נוטה במשקל שם פעולה, אך רק באחד מן המשפטים היא מבטאת פעולה.
הקיפו את המילה "ארגון" במשפט זה.
- (2) ציינו את השורש ואת הבניין של המילה אֶרְגוֹן.
השורש: _____ הבניין: _____

ג. לפניכם שני צירופים ובהם מילים מודגשות.

- צָרִיכָה אחראית של מידע _____
- ידיעה אֲמִינָה _____

ציינו ליד כל צירוף את המשקל של המילה המודגשת בו.

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

חשיבה ביקורתית בעת משבר

תום ביאליק⁽¹⁾

- א נראה שבעת האחרונה עקב האירועים הקשים שנחשפנו אליהם, כולנו צורכים ביתר שאת מידע מערוצי התקשורת ומן המדיה החברתית. המידע הרב שאנו נחשפים אליו מגיע אלינו ממקורות שונים – חלקם מהימנים וחלקם אינם מהימנים דיים. לעיתים המידע מניפולטיבי ואפילו שקרי. הבעיה היא שבמקרים רבים אנו ממהרים לשתף מידע זה ברשתות החברתיות בלי שבדקנו לפני כן אם הוא מהימן.
- ב לפיכך ברצוני להציג כאן כמה דוגמאות של הטיות מחשבתיות ואפקטים פסיכולוגיים וחברתיים, המשפיעים על היכולת שלנו לשפוט את המידע שאנו נחשפים אליו. ההטיות המחשבתיות הן למעשה הטיות שיטתיות בדפוסי החשיבה והשיפוט של בני האדם. אם נכיר את ההשפעות האלה, נוכל לבחון את הדברים באופן שקול יותר ולהימנע מהפצת מידע שגוי.
- ג אחד האפקטים המשפיעים על יכולת השיפוט שלנו, בעיקר מאז השתלטו הרשתות החברתיות על חיינו, הוא "אפקט תיבת תהודה". הכוונה במונח זה היא שבסביבה שאנו נמצאים בה, אנו נחשפים בעיקר למידע התומך בעמדותינו. מצב זה מגביר את תחושתנו שכולם חושבים כמונו ושאיש אינו מחזיק בדעות שונות. האלגוריתמים של הרשתות החברתיות מיועדים להגביר את אפקט תיבת התהודה. הם "לומדים" את עמדותינו והעדפותינו לפי התכנים שאנו צופים בהם, השיתופים, ה"לייקים" שאנו מסמנים והפרופילים שאנו עוקבים אחריהם. בעקבות למידה זו מוצגים לנו ברשתות החברתיות פוסטים, סרטונים וכתבות בהתאם לתכנים שסימנו ושיתפנו בעבר.
- ד הטיה שמשפיעה עלינו מאוד מכונה "הטיית האישוש". הטיה זו מתבטאת בנטייה שלנו לחפש, להעדיף ולזכור מידע התומך בעמדותינו, להתעלם ממידע המנוגד להן או לפסול מידע זה. כולנו מושפעים מהטיה זו בלי קשר לדעה הפוליטית, לרמת ההשכלה או למעמד החברתי. הטיה זו גורמת לנו להסכים באופן מיידי, ובלי להטיל ספק, עם כל פוסט או ידיעה המשקפים את עמדותינו, ולפסול ידיעות המנוגדות לעמדותינו בטענה שהן שקריות, לא מהימנות ולא מבוססות.
- ה עוד אפקט שעשוי להשפיע על השיפוט שלנו הוא "אפקט אשליית האמת". הכוונה באפקט זה היא שאנחנו מאמינים שמידע מסוים הוא נכון ואמיתי, אם שמענו אותו נאמר פעמים רבות. אנשי פרסום ושיווק למשל מנצלים אפקט זה – הם חוזרים על מסרים באמצעות זמרים (ג'ינגלים) וסיסמאות (סלוגנים) המושמעים שוב ושוב בפרסומות ומשפיעים על הצרכנים.
- ו כדי להתמודד עם השפעת ההטיות והאפקטים הללו עלינו, מומלץ קודם כול לבדוק את המידע לפני שמשתפים אותו. כדאי להתייעץ בנוגע לאמיתות המידע עם אנשים קרובים שאתם סומכים עליהם, ולבדוק אם המידע נכון באתרים של בדיקת עובדות או באתרי חדשות מהימנים. במקרים רבים יתברר שהמידע כוזב, וההימנעות משיתופו תצמצם את הפצתו.

ז על אפקט תיבת התהודה אפשר להתגבר באמצעות חיפוש יזום של תכנים המשקפים דעות השונות מדעותיכם, וכן באמצעות מעקב ברשתות החברתיות אחר אנשים שעמדותיהם מנוגדות לשלכם. ייתכן שזה נשמע מוזר, אבל זו הדרך הטובה ביותר להיחשף לעמדות שונות ולהימנע מן ההנחה המוטעית שהדעות של כולם הן כמו שלנו. אין זה אומר שאנחנו צריכים להסכים עם דעות אחרות או לאמץ אותן, אך בדרך זו נוכל לבחון בביקורתיות את העמדות שלנו.

ח נוסף לכך, אפשר ליישם את העיקרון של "השעיית השיפוט". לפי עיקרון חשוב זה מתחום החשיבה הביקורתית, עלינו לדחות ככל האפשר את גיבוש הדעה שלנו, כדי שנוכל לחקור את הנושא לעומק באובייקטיביות. חשוב שלא למהר לגבש דעה ולא להסיק מסקנות לפני שלומדים את הנושא. לא קל ליישם את עקרון השעיית השיפוט. החיים כיום מהירים ודינמיים. אנו נחשפים בכל זמן לעוד ועוד מידע וחושבים שאנו חייבים מייד לגבש עמדה בכל נושא.

ט אומנם לרוב איננו יכולים לשנות את המציאות שסביבנו, אך עלינו להיות מודעים להשפעת ההטיות והאפקטים האלה עלינו, כשאנו צורכים מידע בערוצי התקשורת וברשתות החברתיות. עלינו להיות ביקורתיים וזהירים יותר כאשר אנו פועלים במרחב הציבורי ומביעים את עמדותינו.

(1) ד"ר תום ביאליק הוא מרצה בכיר במכללה האקדמית בית ברל. מחקריו מתמקדים בין השאר בקידום עקרונות של חשיבה ביקורתית ומדעית.

מעובד על פי ביאליק, ת' (פברואר, 2024). חשיבה ביקורתית בעת משבר. זמן ישראל. אוחר מ' zman.co.il.

מאמר 2

איך עובדים עלינו?

יונת אשחר

א במחקר שנערך בארצות הברית בדקו חוקרים אלפי מסרים שהופצו בטוויטר⁽¹⁾. החוקרים מיינו את המסרים לידיעות אמיתיות ולידיעות מזויפות. הם מצאו שהידיעות המזויפות התפשטו מהר יותר ובתפוצה רחבה יותר בהשוואה לאמיתיות. מדוע אנו מאמינים לידיעות שקריות? מדוע קשה לנו להבחין שהן מומצאות? חוקרים רבים טוענים שהסיבה לכך היא שהתפיסות המוקדמות שלנו משפיעות על השיפוט שלנו.

ב "הטיית האישוש" היא הנטייה שלנו לשים לב ולהאמין לידיעות ולסיפורים שתומכים בעמדותינו, ולהתעלם מפרטים שאינם תואמים את דעותינו.

ג הטיה נוספת המשפיעה על הדרך שבה אנו מגבשים דעה על ידיעה, היא "שבטיות" – אנו נוטים למיין אנשים ל"אנחנו" ול"הם", ולסמוך יותר על מידע שמקורו בחברים, בבני משפחה או באנשים שהשקפות העולם שלהם דומות שלנו. לפי דבריו של החוקר דן קהאן, אנחנו מאמינים למידע בנושא שנוי במחלוקת, אם הוא מחזק את הקשר שלנו לאנשים שאנחנו מזדהים עם הערכים שלהם, ואיננו מאמינים למידע אשר מחליש קשר זה.

- ד כיצד אנו יכולים להיחלץ מן המצב הזה שבו אנו שמים לב, מקשיבים ומאמינים רק למידע שמקורו בקבוצה שלנו או תואם את תפיסותינו? קהאן סבור כי הדרך להיחלץ ממצב זה היא לפתח סקרנות. לדבריו, אנשים שרמת הסקרנות שלהם גבוהה, מעדיפים לחקור ולבדוק מידע חדש, גם אם יגלו בעקבות זאת שעמדת הקבוצה שהם משתייכים אליה שגויה. לפיכך הוא מציע להתמקד בטיפול הסקרנות בקרב הציבור, שאם לא כן כל ניסיון להעביר מידע חשוב, כמו סכנת שינויי האקלים, נידון לכישלון.
- ה לא כולם מסכימים עם קהאן. החוקר דיוויד ראנד טוען כי הבעיה העיקרית אינה דווקא הטיות מחשבתיות והיצמדות לערכי השבט, אלא עצלנות מנטלית. לטענתו, אנחנו לא משקיעים מספיק מאמץ בחשיבה על המידע שאנחנו צורכים. לכן חשוב לפתח חשיבה ביקורתית. ראנד מצא כי אנשים בעלי יכולות חשיבה גבוהות טובים יותר באיתור ידיעות מזויפות, גם כשהן תואמות את עמדותיהם.
- ו גם אם יש מחלוקות בין החוקרים בנוגע למה שגורם לאנשים להאמין ל"פייק ניוז"⁽²⁾ ולדרך להתגבר על בעיה זו, נראה שכולם מסכימים כי הרשתות החברתיות מזיקות. הרשתות החברתיות משלות אותנו שאנו מחוברים למגוון אנשים, דעות והשקפות עולם, אך למעשה ברוב המקרים הפוסטים המוצגים לנו מבטאים רק חתך קטן של דעות מסוימות הדומות לשלנו.
- ז רוב הזמן אנו נמצאים ב"תיבת תהודה" – סביבה שמהדהדת לנו את ההשקפות שאנחנו כבר מחזיקים בהן. יתרה מזו, רשתות חברתיות כמו פייסבוק מציגות לנו ידיעות בנושאים שקרובים לליבנו, והידיעות האלה משפיעות עלינו ומחזקות את עמדותינו. מאחר שאנחנו כמעט שלא נחשפים למידע שנוגד את הערכים שלנו, הסובלנות שלנו למידע כזה מועטה, ואנחנו אפילו לא מנסים לבחון אותו ולאתגר את הדעות שלנו.
- ח אולם האשמה אינה מוטלת רק על הרשתות החברתיות אלא גם עלינו המשתמשים. משום שבסופו של דבר כאשר אנו קוראים ידיעה, אנו אלה שצריכים להחליט אם היא אמיתית או לא.
- ט עצה טובה היא לברר פרטים כגון מהו מקור הידיעה, מי כתב אותה, ומתי היא פורסמה לראשונה. עצה טובה נוספת היא לבדוק אם הידיעה פורסמה במקומות נוספים. דיווח אמיתי על מותו של שחקן מפורסם, למשל, יופיע לא רק באתר חדשות אחד. יש גם אתרים ייעודיים שבהם אפשר לבדוק אם ידיעה מסוימת היא אמיתית או שקרית.
- י אבל אולי העצה החשובה ביותר היא להכיר בהטיות המחשבתיות שלנו ולהימנע מליפול בפח בגללן. כדאי לבדוק היטב לא רק ידיעות שקשה לנו מאוד להאמין להן, אלא דווקא ידיעות שאנחנו מאמינים להן בקלות – כאלה שמתיישבות עם מה שחשבנו מלכתחילה – ולגלות סקרנות. וזה לא קל: פירוש של דבר הוא לפעול גם נגד ההטיות שלנו וגם נגד העצלנות המנטלית המובנית אצל כולנו. אבל אם אנחנו באמת רוצים לפתח בנו את הכשירות הזאת, הדרך היחידה היא לא להיות עצלנים.

(1) כיום שם הרשת החברתית טוויטר הוא X.

(2) פייק ניוז – חדשות כזב.

מעובד על פי אשחר, י' (מרץ, 2019). איך עובדים עלינו? מכון דוידסון. אוהור מ" davidson.weizmann.ac.il.

שקרים בתפוצה רחבה

טל סוקולוב

- א רבים נחשפים למבזקי חדשות ברשתות החברתיות וסופגים ידע כללי מרחבי האינטרנט. מאחר שכיום המידע נגיש יותר מאי פעם, אין צורך להמתין לדיווחי החדשות, ומי שרוצה ללמוד נושא מסוים כבר אינו חייב לבקר בספרייה או לפנות למומחים. כל מה שאנו מחפשים נמצא במרחק של כמה הקשות במקלדת.
- ב גם הפצת המידע נעשתה זמינה הרבה יותר. אין צורך לצבור קרדיט אקדמי או לקבל גושפנקה⁽¹⁾ ראויה אחרת כדי ללכוד במהירות ברשתות החברתיות קהל של עשרות או מאות עוקבים ואפילו מיליונים, במיוחד אם מי שמפרסם את המידע הוא אושיית רשת.
- ג הרשתות החברתיות ממלאות תפקיד מרכזי בהפצת מידע שקרי. משתמשים שמעוניינים להתפרסם, מפרסמים תכנים שנויים במחלוקת המעוררים רגשות עזים וזוכים להפצה מהירה ולתפוצה רחבה. מצב זה שבו תוכן שמקורותיו אינם בהכרח מהימנים מופץ בקלות, עלול להקשות עלינו מאוד בבואנו לשפוט אם המידע אמין.
- ד הפצת שקרים היא לא דבר חדש. מאז ומעולם התפשט מידע מעוות, אולם מה שמייחד את הפצת השקרים בימינו הוא מהירות ההפצה והיקפה. בשנים האחרונות נעשה מאתגר אפילו יותר להבחין בין אמת לבדיה, בייחוד עם התפתחות הבינה המלאכותית היוצרת. באמצעות כלי הבינה המלאכותית כמו ChatGPT ו-DALL-E יכול כל משתמש להפיק תמונות, טקסטים וקובצי וידאו שנראים אמיתיים, ויכולים לתעתע בקלות בצופה.
- ה הקלות שבה נוצר תוכן פיקטיבי, מהירות ההפצה שלו והגעתו ישירות לטלפון הנייד שלנו – כל אלה חושפים אותנו למידע שקרי יותר מאי פעם. קשה מאוד לדעת אם מידע שמגיע אלינו הוא אמיתי וקשה למנוע הפצה של מידע שקרי. הרשתות החברתיות, שבהן אנחנו מתקשרים עם חברים ועם משתמשים שדומים לנו, יוצרות מעין "תיבת תהודה": אנחנו נחשפים לתוכן שמלכתחילה תואם את דעותינו ואת תפיסות העולם שלנו, ולכן התגובה שלנו עליו היא לעיתים פסיבית וחפה מביקורתיות.
- ו טוב נעשה אם ננקוט צעדים אחראיים ושקולים כמו להטיל ספק, להתעמק בתוכן, ובעיקר לא ללחוץ על כפתור השיתוף בלהט הרגע בלי לבדוק את אמיתות המידע שאנו מתכוונים להפיץ.

(1) גושפנקה – אישור רשמי המציין את חוקיותם, נכונותם ותקפותם של נוהל, מסמך או דרך התנהגות.

מעובד על פי סוקולוב, ט' (פברואר, 2024). שקרים בתפוצה רחבה. מכון דוידסון. אוחר מ' davidson.weizmann.ac.il.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon